

Affär dialog och personliga inslag i brevväxlingen

BEATRICE SILÉN & HANNA LEHTI-EKLUND

I det här kapitlet beskriver vi de brev som analyserats i den Sinebrychoffska brevsamlingen och lyfter fram drag som utmärker brevväxlingarna i vårt material. Eftersom de lingvistiska analyserna i kapitlen 5–11 fokuserar på enskilda språkliga företeelser i breven vill vi här ge en bredare bild av de texter som analyserats. Vi koncentrerar oss på tre teman: affärsbrev som en form av institutionell interaktion, typiska drag för affärskorrespondensen och personliga inslag i brevväxlingen. För att läsaren ska få en bättre bild av breven återges vissa brev som helhet i det här bakgrundskapitlet.

I de brevkedjor som vi har valt att studera kan man följa kommunikationen mellan korrespondenterna under en längre tid. Brevet har traditionellt liknats vid samtal med icke-närvarande personer eller setts som tal i skrift (Dauphin 1991:229–230; Adam 1998:39). Frågan vilka likheter man kan finna mellan muntliga samtal och brev diskuteras i det första avsnittet i det här kapitlet.

Huvudsyftet med breven i vårt material är för Paul Sinebrychoff att köpa konst och andra konstföremål till sitt hem på Bulevarden i Helsingfors och för de andra skribenterna att skaffa eller sälja konst till honom. Breven kan därmed klassas som affärskorrespondens. Ändå handlar det om affärskorrespondens av en speciell art. Det rör sig om korrespondens mellan personer som känner varandra rätt väl och om handel med en mycket speciell typ av varor. I vilken mån breven uppfyller kriterierna för affärsbrev diskuteras i det andra avsnittet i det här kapitlet.

Det tredje avsnittet visar att även om breven i första hand avhandlar affärer ingår det också ibland andra topiker i dem. I avsnittet diskuteras hur sådana mer personliga inslag ser ut, hur vanliga de är och vilken funktion de verkar ha. Det visar sig att vad som tas upp och vilken funktion de personliga inslagen har är beroende av skribenternas relation och gemensamma bakgrund.

3.1 Interaktion

Interaktionen i en brevväxling har många gemensamma drag med en muntlig dialog. Nutida forskning har emellertid påpekat det förenklade i en sådan jämförelse och lyft fram de likheter och skillnader som finns mellan de två kommunikationsformerna (se t.ex. Dauphin 1991:230–231 och Nurmi & Palander-Collin 2008:22). Till exempel Kerbrat-Orecchioni (1998:17–18) vill inte tala om interaktion i ett brev eftersom mottagaren inte kan komma med invändningar eller backa upp skribenten, även om denna kan skapa illusionen av att så är fallet. Hennes konklusion blir att ett brev trots allt är monologiskt i den bemärkelsen att det är producerat av en enskild skribent. Däremot har brevväxling flera likheter med muntliga samtal (ibid:19).

Flera av de principer som gäller för samtal kan dock tillämpas på brevväxling liksom också på annan skriftlig interaktion (om chatt, se t.ex. Meredith & Stokoe 2014). I fråga om affärsbrev kan dialogen liknas vid en institutionell interaktion där till exempel aktörernas roller och maktrelationer syns i språkbruket (jfr Heritage 2004:114 och Drew & Heritage 2001:49). Breven i en brevväxling är såsom interaktion överlag kontextberoende och kontextförnyande (jfr Heritage 2004:105). På samma sätt som i samtal utformas en sekvens i breven utgående från förståelsen av ett tidigare mottaget brev. Samtidigt förändrar sekvensen kontexten i brevväxlingen. I ett samtal består en sekvens av två efter varandra följande turer såsom en fråga och ett svar (Lindström 2008:56). Liknande sekvenser i breven bildas till exempel av en fråga i ett brev och av svaret i följande brev som i exempel 1.

I exempel 1b bygger Carl Ulrik Palm upp topikerna i sitt brev så att de anpassas enligt och tar fasta på topikerna i det tidigare brevet 1a (se också kap. 10):

- 1a) Angående det tidigare inköpta Roslinporträttet tillåter jag mig att ännu göra en fråga. Måne detta portr. tillhört Le Langska samlingen, som i Maj d. år såldes på auktion i Paris? (19031123_PS_BK)
- 1b) Med anledning af Eder förmodan ang. Roslin porträttets prove- niens, kan jag försäkra, att Ni misstagit Eder. (19031126_CUP_PS)

I exempel 1a ställer Sinebrychoff en fråga om ett Roslin-porträtt som han har köpt av Bukowskis konsthandel. I följande brev (1b) svarar direktör Carl Ulrik Palm på frågan genom att inleda den första meningen i andra stycket med en adverbialfras som topiken Roslin-porträtt ingår i. Utformningen av utdraget visar att Palm har utformat sitt svar så att Sinebrychoff genast förstår att detta är svaret på hans fråga och att han enligt Palm har fel i sitt antagande.

Enligt Sacks, Schegloff och Jefferson (1974:727) är det typiskt för all interaktion att den är mottagaranpassad (*recipient design*). Goodwin och Heritage (1990:293) påpekar att mottagaranpassning är en av de mest allmänna begränsningarna som skapar en struktur i tal i interaktion. I samtal innebär mottagaranpassning att talet är utformat så att det uppvisar en orientering mot och en känslighet för de andra deltagarna, till exempel i fråga om hurdan kunskap talaren förutsätter att mottagarna har om samtalsämnet. Detsamma gäller också för brev.

Orientering mot mottagaren realiserar på många sätt i det aktuella materialet. Struktureringen av topiker med hjälp av syntax är endast ett av dem. Orienteringen framgår också på andra sätt av den språkliga utformningen av breven: den kan till exempel ses i hur parterna ställer krav på varandra och kommer med erbjudanden (se kap. 8) eller hur betydelsepotentialen hos modaladverbet *nog* realiserar beroende på relationen mellan skribenterna och de språkhandlingar det ingår i (se

kap. 11). I viss mån syns mottagaranpassning också i meningsbyggnaden: de syntaktiska egenskaperna hos Sinebrychoffs perioder varierar lite beroende på vem han skriver till (mer om perioder i kap. 7).

Muntlig interaktion anses bygga på fyra hörnstenar som följer vissa förutbestämda principer: turtagning, sekvensstruktur, preferensstruktur och reparationsstruktur (Lindström 2008:123). Av dessa aktualiseras de tre förstnämnda i brevväxlingen, medan reparationsstrukturen som sådan inte kan tillämpas. Nedan diskuteras principerna med utgångspunkt i vårt material.

Breven i en brevväxling kan betraktas som turer i en dialog som tilldelas turvis. Normalt kräver ett brev ett svar. Kerbrat-Orecchioni (1998:31–33) talar om såväl rätt till respons som plikt att svara. Eftersom turerna i breven är långa, behöver en skribent inte ta upp alla de initiativ som hen läst i ett tidigare brev utan kan välja vad hen vill respondera på.

Vi betraktar de enskilda breven som turer i pågående förhandlingar. Uteblivna brev resulterar i kommentarer där den ena parten frågar efter svaret eller kommenterar avvikelser från en normal situation där ett brev alltid motser ett brev från den andra parten. I följande exempel undrar Sinebrychhoff i ett brev ställt till firman Bukowski den 11 april huruvida fröken Sigrid Lindqvist har mottagit hans brev från den 3 april eftersom han inte har fått något svar på det:

- 2) Jag skref för någon vecka sedan till frök. Lindqvist om diverse möbler. Detta bref har väl framkommit? (19O4O411_PS_BK)

Brev bildar också sekvenser på samma sätt som turerna i en muntlig interaktion och är sekventiellt implikativa så att skribenterna utgår från att det som de skriver om kommenteras i följande brev (jfr Lindström 2008:138). Vissa språkhandlingar som ingår i brev motser en annan lämplig språkhandling: frågor motser svar och erbjudanden ett accepterande eller förkastande. Alla språkhandlingar kräver dock inte ett svar: en nyhet till exempel behöver inte nödvändigtvis kommenteras i följande brev. Om den sekventiella ordningen störs till exempel så att

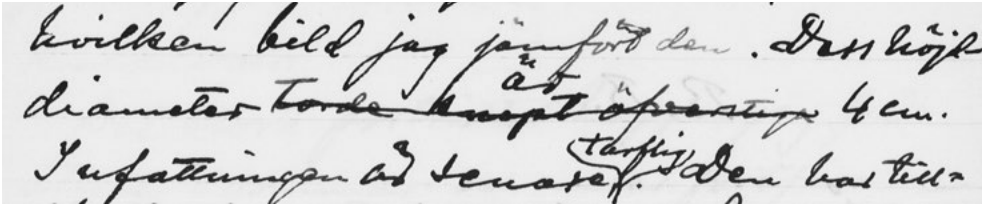
brevskribenten inte får ett svar på sin fråga, följer hen upp detta i nästa brev. Ett exempel på detta kan ses i Sinebrychoffs brev till Axel Durling nedan. Brevväxlingen gäller en tavla i Durlings ägo, närmare bestämt *Flöjtblåsande gosse* målad av Lorens Pasch den äldre 1737. Sinebrychhoff och Durling kallar tavlan för ”Flöjtblåsaren” eller för ”Flöjtspelaren” i sina brev (mer om förhandlingarna i kap. 8 och 11):

- 3) Huru blir det med Eder ”flöjtblåsare”? Jag är äfven i saknad af svar på min fråga om Ni icke ville afstå honom åt mig hit till Finland. (1899O823_PS_AD)

Sinebrychhoff har i ett brev den 13 juli 1899 sagt att han har ett gott öga till Axel Durlings tavla ”flöjtspelare”. I sitt svar den 22 juli kommenterar Durling dock inte detta. Därför tar Sinebrychhoff upp tavlan på nytt den 23 augusti, den här gången i form av en direkt fråga. I sitt följande brev besvarar Durling frågan.

Typiskt för preferensstrukturen i en interaktion är att socialt accepterade bemötanden är oproblematiska: en inbjudan eller begäran motser ett accepterande. Socialt oproblematiska svar formuleras enkelt och ges direkt, medan ett avböjande till exempel får en mer komplex formulering (se Lindström 2008). I affärsbrevet bildar erbjudanden och svaren på dem ibland långa sekvenser där ett förslag bemöts med ett annat. Preferensstrukturen ter sig mer komplicerad i brev där förhandlingen om en eftertraktad artefakt kan pågå i flera månader och där det sker smärre skiftningar i positionerna under förhandlingen. Av kapitel 8 framgår hur krav och erbjudanden kan varvas med varandra i en förhandlingssituation.

Reparationer utgör en praktik med vilka samtalare kan åtgärda problem som har att göra med till exempel hörbarhet eller förståelse (jfr Lindström 2008:146). Praktiken att reparera verkar i någon utsträckning tillämpas också i brevväxling. I skrivna brev kan hörbarheten bytas ut mot läsförståelse. Självreparationer, det vill säga korrigeringar av vad skribenten har skrivit, förekommer i det aktuella materialet men sparsammare än vad en modern läsare tänker sig. Visserligen vet vi praktiskt taget ingenting om huruvida breven har föregåtts av utkast. Vi

Självkorrigerig i Oswald Siréns brev till Paul Sinebrychoff den 28 februari 1902.

vet inte heller om kopiorna helt och hållet stämmer överens med originalen. På bilden finns ett exempel på en korrigerig där Oswald Sirén har ändrat meningen *Dess höjddiameter torde knapt öfverstiga 4 cm* till det mer exakta *Dess höjddiameter är 4 cm* (19020228_OS_PS).

Någon typ av annanreparationer förekommer också i vårt material, exempelvis i fall där en skribent rättar en annan skribent. Annanreparationer i samtal är korrigeringar där följande talare i turen efter problemkällan tar upp ett problem som den som producerat problemet oftast rättar till i tredje turen (se Lindström 2008:148). I följande exempel förhandlar Sinebrychoff och Sirén i fyra efter varandra följande brev om tolkningen av namnet på en målare.

- 4a) Signaturen på taflan är mycket otydlig och ser ut så här: [VSlitt pinx: 1669]. Jag för min del har uttydt det till: Vliet, nämligen Hendrick van Vliet (19020118_PS_OS)
- 4b) Signaturen på den lilla holländska taflan är nog otvifvelaktig
van Slit (19020201_OS_PS)
- 4c) Likaså torde Du godhetsfullt senda mig [data] och närmare upplysningar om "van Slit" ty ingen här i [Hfors] känner till att någon sådan målare funnits! (19020206_PS_OS)
- 4d) Du får ursäkta min konfyshet med uttydningen af signaturen å den lilla bilden. Det finns ingen målare, som heter van Slit; jag läste signaturen så och frågade i Kphamn, huruvida detta namn

var känt samt fick till besked, att arbeten af denna målare finnas i Amsterdam, Haarlem m. fl. orter. Detta är emellertid en förväxling, såsom Du trodde, med van Vlit. (19O2O228_OS_PS)

Sinebrychoffs läsning av namnet som *van Vliet* (a) korrigeras direkt av Sirén med *van Slit* i följande brev (b). Därefter kommer Sinebrychoff med ett önskemål om mer information (c), vilket tyder på att han inte accepterar korrigeringen. ”Sekvensen” avslutas (d) med att Sirén rättar sin egen ståndpunkt och konstaterar att Sinebrychoff i huvudsak hade rätt genom att ändra dennes ursprungliga förslag *van Vliet* till *van Vlit*. Exempelen i 4 a–d kan läsas som en sekvens där en tolkning möts av en annanreparation som inte accepteras och som i den fjärde ”turen” leder till en självreparation.

Som vi har sett har interaktionen i en brevväxling och i en muntlig dialog många gemensamma drag, men det är av vikt att påpeka att stilen i den aktuella brevväxlingen är långt ifrån talspråklig. Den skriftspråkliga och ofta formella stilen i breven ligger som grund för flera av studierna i denna bok (se t.ex. kap. 7 och 9). Vad gäller stilen kan man se att den delvis anpassas enligt mottagare och situationskontext. Också i utformningen av det enskilda brevet finns det alltså drag som färgas av dialogen med en given mottagare.

3.2 Affärskorrespondens

Breven i den Sinebrychoffska samlingen kan, såsom framgått ovan, klassas som affärskorrespondens. Affärskursur ur ett historiskt perspektiv har länge varit ett relativt outforskat område (Del Lungo Camiciotti 2006a:153). Under de senaste åren har emellertid intresset för affärsbrev från 1800-talet vaknat, särskilt inom forskning om hur språket varierar beroende på texttyp (Dossena 2006b:173). Forskning har till exempel gjorts utifrån korpusen *Corpus of 19th-Century Scottish Correspondence* (se Dossena 2004), som innehåller både privata brev och affärsbrev (se bl.a. Dossena 2006b och 2008).

Med våra studier av breven om konstköp i Sinebrychoffs samling vill vi bidra till kunskapen om affärsbrev skrivna på svenska kring sekelskiftet 1900. Huvudfokus i den här boken ligger dock på språket i breven och inte på genren affärsbrev som sådan. Språket färgas emellertid av den kontext det skapas i, liksom språket i sin tur bidrar till att skapa kontexten. Därigenom är det av betydelse att i detta avsnitt se på breven i vårt material som affärskorrespondens och på vad som utmärker dem.

Vid slutet av 1800-talet var brevskrivning ofta en förutsättning för att man skulle kunna bedriva handel utanför landets gränser (Del Lungo Camiciotti 2006b:153). Trots att affärstransaktioner förekommit såväl i muntlig som i skriftlig form även tidigare framstår 1800-talet som speciellt viktigt då det gäller utvecklingen av affärskorrespondensen till följd av de snabba förändringar som skedde i såväl affärslivet som det sociala livet (Del Lungo Camiciotti 2006a:154). Att skrivkunnigheten så kraftigt ökade under 1800-talet kan, enligt Del Lungo Camiciotti (2006b:157–158), kopplas till utvecklingen av industrin och handeln. Genom att handeln breddade ut sig och export och import ökade växte behovet av att kunna skriva brev (se även Chartier et al. 1991:12). Brevväxling användes också inom konstvärlden. Brevledes spred man nyheter om rariteter, skapade nya kontakter och förde förhandlingar om konstverk (Del Lungo Camiciotti 2012:107).

Breven i Sinebrychoffs samling handlar om konstköp. Därmed faller de inom en speciell sektor som på många sätt skiljer sig från korrespondens inom handel och industri. Ändå kan man se många likheter med det som enligt Axel Carlborgs brevställare från 1918 utmärker affärskorrespondens. Nedan diskuterar vi breven i Sinebrychoffs samling mot Carlborgs indelningar och modellbrev. Även om brevställaren utkom femton till tjugo år senare än breven skrevs verkar det sannolikt att samma normer rådde vid sekelskiftet 1900 som 1918 med tanke på de likheter man kan finna mellan breven och brevställaren. Först går vi emellertid in på de yttre omständigheterna kring affärsförhandlingarna i brevsamlingen.

Brevskrivning var en förutsättning för affärstransaktionerna mellan Sinebrychoff och de andra handelsparterna. Sinebrychoff befann sig i

Helsingfors medan Bukowskis konsthandel, Sirén och Durling fanns i Stockholm. Sirén reste dessutom runt i Italien när flera av breven skrevs. Breven var det huvudsakliga kommunikationsmedlet för parterna. När snabba beslut måste fattas kunde Sinebrychoff visserligen sända telegram. Han och hans hustru reste också några gånger till Stockholm och kunde då på ort och ställe förhandla med till exempel representanterna för Bukowskis, men i huvudsak var det brev som gällde.

Typiskt för denna affärskorrespondens är att den sker mellan individer och handlar om specifika konstföremål. Det handlar inte om rundbrev som går till flera ofta okända kunder samtidigt eller om ett brett sortiment av varor som bjuds ut till kunderna. I stället kan säljarna rikta sig direkt till kunden Sinebrychoff utifrån vad de vet om hans önskemål och intressen. På samma sätt vet Sinebrychoff exakt vem han ger sina uppdrag till och kan formulera sig därefter (se närmare kap. 8). Utmärkande för dessa brevväxlingar är också mängden brev som utväxlas och tidsrymden de spänner över. Det handlar om affärskorrespondens under flera år mellan samma skribenter. Detta innebär att de under årens lopp lär känna varandra allt bättre och får en tydligare bild av vad de kan förvänta sig av varandra.

Om man ser till innehållet i breven kan man konstatera att topikerna i hög grad motsvarar de huvudklasser av brev som Carlborg (1918:38–39) listar under handelskorrespondens, nämligen *offertbrev*, *orderbrev* och *avisbrev* som innehåller meddelanden om att ett uppdrag utförts, att varor levererats, pengar sänts och så vidare samt *diverse affärsbrev* som kan gälla anmärkningar och ursäkter. Däremot finner man inga motsvarigheter till cirkulärbrev som riktar sig till ett större antal adressater eller brev som skulle gälla firmors soliditet eller betalningskrav. Det som hos Carlborg upptas som brev med olika syften kan i de Sinebrychoffska breven ses som olika topiker som kan förekomma i ett och samma brev. Hur olika topiker samsas i samma brev framgår av följande utdrag ur ett brev från Sinebrychoff. Brevet inleds med en avi om att betalning är på väg. Därtill fogas en ursäkt för att betalningen dröjt. Frågan om brevet till Sigrid Lindqvist kommit fram kan ses som en försiktig påminnelse om att han ännu inte fått någon respons på sin

order. Därefter följer en ny preliminär order. Köpuppdraget innehåller detaljer som stil, storlek och ålder på de önskade ljuskronorna och en begäran om uppgifter som han behöver för att kunna fatta sitt beslut.

- 5) Härmed har jag äran öfversända kr. 1800:- utgörande slutlikvid för af mig inköpta fruntimmersporträttet af Mikael Dahl och ber jag om ursäkt att likviden dröjt så länge. Jag skref för någon vecka sedan till frök. Lindqvist om diverse möbler. Detta bref har väl framkommit? Utöfver hvad jag i detta bref framhöll skulle jag ännu vara i behof af tvänne precis dylika ljuskronor i empire eller directoir stil, men de få ej vara alltför små. Skulle Ni möjligen kunna anskaffa dem, helst naturligtvis antika, eller åtminstone den ena sådan? Tacksam i så fall för en fotografi af dem jämte uppgift om pris, mått m.m. (19040411_PS_BK)

Liksom Sinebrychoff i sina köpuppdrag kan ge relativt detaljerade beskrivningar av de föremål han önskar sig, innehåller offerterna vanligen mycket ingående beskrivningar av de tavlor eller andra konstföremål som erbjuds honom. I följande utdrag kan man lägga märke till att Osvald Sirén förutom en beskrivning av ett porträtt också ger sin evaluering av det. Han beskriver porträttet som *vackert* och *behagligt* och ger sin syn på varför det kunde vara intressant för Sinebrychoff.

- 6) Bredaprtret hos Palm framställer Johan Breda och torde vara måladt 1862. Det är ett vackert och behagligt arbete alldeles utan den starkt röda ton, som börjar dominera i målarens arbeten vid ifrågavarande tid. Ansiktet är blekt, mjukt och känsligt måladt, bgr temligen jämnmörk. Det torde dock ej kunna mäta sig med den bild af Breda, som du äger, men skulle kanske hafva sitt intresse såsom en mycket god representant för ett senare stadium i målarens utveckling. Taflan har tillhört statsrådet Wennerberg. (19020201_OS_PS)

Också Del Lungo Camiciotti (2012:106–107) lyfter fram beskrivningar av konstföremål och värderingar av dem i sin analys av korrespondensen mellan chefen för National Gallery i London och en konstnär som sålde tavlor till museet. I den endast skriftliga kommu-

nikation som förekommer mellan skribenterna är det viktigt att säljaren lyckas förmedla en så noggrann bild av konstföremålet som möjligt. Som framgår av utdraget ur Sinebrychoffs brev ovan förekommer det rätt ofta förutom verbala beskrivningar också fotografier av konstföremålen som gör det lättare för honom att fatta sina köpbeslut.

Förutom order och offerter innehåller breven en hel del avier. Ofta inleds breven med en avi där skribenten meddelar att hen sänt iväg eller emottagit en betalning, räkning eller annan försändelse: *Härmed har jag äran öfversända räkning å ramen till porträttet af hertiginnan af Northumberland.* (19040426_CUP_PS). I breven mellan Sinebrychoff och Bukowski är dessa inledande avier ofta formulerade på ett formellt sätt som man känner igen i Carlborgs modellbrev (1918:40–44). Meningen inleds ofta med *härmed* och skribenten *har äran* eller tackar för det *ärade bref* han fått. Topikinledare som *härmed* diskuteras närmare i kapitel 10. Liknande avier förekommer också i de andra brevväxlingarna men inleds inte lika ofta med *härmed*: *Eder senaste ärade skrifvelse med dervid fogade postremissvexel å Två tusen f2,000f¹ kronor har jag tacksamligen emottagit.* (18990828_AD_PS). Särskilt i breven mellan Sinebrychoff och Sirén är formuleringarna friare även om de till sitt innehåll fyller samma funktion som i de andra brevväxlingarna. Skribenten meddelar vad han mottagit, sänt iväg eller kommer med en reaktion på något den andra skrivit i föregående brev: *Idag emottog jag taflan och telegraferade: "Bildn vacker manne af Pasch? Priset kolossalt finner tvåtusent tillräckligt", hvilket jag härmed bekräftar.* (19020415_PS_OS).

Den sista citerade avin visar också att konstverk som erbjudits till försäljning och priserna på dem måste bekräftas i brevväxlingen. Detta leder ibland till förhandlingar som sträcker sig över flera brev.

1 *f*-tecknet verkar användas för att ange parentes. Enligt redaktören Eliel Kilpelä vid Svenska litteratursällskapet i Finland, som på vår begäran gjort efterforskningar i andra 1800-talstexter, är detta ett sätt att beteckna parentes och förekommer i kontrakt och utkast till kontrakt.

Det nämnda citatet hänför sig till förhandlingar som inleds den 7 april 1902 när Sirén meddelar att han sänt ett porträtt av Lorens Pasch d.y. till påseende till Sinebrychoff: *Priset är 2500 kr., alltså högt, men jag anser dock att Du ej bör tveka, ty ett sådant tillfälle erbjuder sig ej engång till.* (19020407_OS_PS) Fyra dagar senare svarar Sinebrychoff att han ännu inte fått målningen: *[...] men är jag både glad och nyfiken, det senare därför att jag ej kan tänka mig en Lorenz Pasch d.y. som skulle vara värd så mycket. Männe icke säljaren på priset kr. 2500 kunde pruta något?* (19020411_PS_OS). När han sedan fått det meddelar han alltså att han inte betalar mer än 2 000 kr och är dessutom osäker på om porträttet verkligen är av Pasch. Sirén skriver sitt svar bara en dag senare:

- 7) Min uppgift att det är ett arbete af Lorens Pasch d.y. håller jag bestämdt på, bakgrundsbehandlingen exempelvis är mkt karaktäristisk. Den enda, som det därjämt kunna erinra om, är Roslin, Pasch lärare. Baron Rehbinder, som sett och försökt att få köpa bilden, anser det äfven vara ett sällsynt vacker Pasch. Som bekant var 1780 talet hans bästa tid. Priset kan ej sättas ned med mera än 200 kr., alltså 2300 kr, en omständighet, som icke borde afskräcka då det gäller en sällsynhet, hvilken knappast kan värderas efter gällande auktionspris. (19020416_OS_PS)

Med dessa motiveringar lyckas Sirén övertyga Sinebrychoff som inleder sitt brev från den 19 april med följande avi:

- 8) Just emottog jag brevet af 16de dennes för hvars innehåll jag får tacka. Jag har beslutit köpa porträttet af Pasch och skall med första sända likviden för detsamma Kr. 2.300:-. (19020419_PS_OS)

Liknande förhandlingskedjor förekommer också i brevväxlingarna med Bukowskis och Axel Durling. De kan såsom ovan gälla upphovsmannen bakom ett konstverk, ett verks äkthet eller priser. Man kan följa turerna i förhandlingarna genom breven även om breven kan ta

upp också andra topiker. En länk i en förhandlingskedja lämnas aldrig obesvarad utan följs upp tills parterna kommit till något slags slutsats.² Det betyder dock inte alltid att affären ros i land. Ibland slutar det med att Sinebrychoff inte vill ha den tavla som erbjuds.

Slutligen kan man konstatera att också anmärkningar och ursäkter förekommer i Sinebrychoffs brevsamling. Det tydligaste exemplet på detta är sex brev i en kedja från den 18 augusti 1904 till och med 7 september som enbart handlar om ett misstag Bukowskis gjort. Dessa förhandlingar startar med Sinebrychoffs brev från den 18 augusti som helt upptas av problemet. Han har köpt en större möbel bestående av en soffa, sex fåtöljer och nio stolar. Han menar nu att fåtöljerna inte hör till möbelen, är av olika storlek och har olika ornering. Alla stolar är heller inte antika som han önskat: *Säljaren måste förklara sig och i hvarje händelse, ifall ej rättelse kan ske, rabattera på priset.* (19040818_PS_BK) Såväl direktör Palm som fröken Lindqvist skriver hur ledsna de är för det som skett och försöker på bästa sätt reda ut misstaget, vilket lyckas efter en dryg månads förhandlingar. Först den 13 september kan Lindqvist meddela att konsthandeln mottagit betalning för en gustaviansk möbel. I det sammanhanget kan hon också förbereda Sinebrychoff för en eventuell ny affär. Så länge misstaget retts ut har inga andra affärer avhandlats.

Jämförelsen med Carlborgs brevställare (1918) visar att topikerna som avhandlas i de Sinebrychoffska breven är typiska för affärsbrev. Det rör sig om offerter, order och avier av olika slag. Det som däremot gör de Sinebrychoffska breven speciella är att skribenterna känner varandra relativt väl och att antalet brev som utväxlas är stort. Beskrivningarna och värderingarna av de konstföremål som köpen handlar om och de ibland långa förhandlingarna är också något som inte tas upp i Carlborgs brevställare.

2 I kap. 8 ser man dock hur Durling i ett fall inte noterar Sinebrychoffs öppning till förhandlingar. Om det sker oavsiktligt eller avsiktligt är svårt att veta.

3.3 Personliga inslag i affärsdialog

I brevställare från 1800-talet delas breven in i olika avdelningar: egentliga brev, juridiska brev och affärsbrev. De egentliga breven omfattar typer som underrättelsebrev, tackbrev, tröstebrev, brev med uppdrag och förfrågningar med flera. (Hansson 1988:69–70) Brevställarna ger med andra ord en bild av att brev beroende på ändamålen kunde se olika ut. I praktiken behövde gränserna mellan olika typer av brev dock inte ha varit så skarpa.

Loman (1985:143) konstaterar att breven i en samling 1800-talsbrev som bevaras på Åbo Akademi i huvudsak utgörs av affärsbrev. Trots det innehåller breven även mycket privat information. Loman antar att man sällan skrev enbart för att byta information, utan man skrev när man hade ett ärende och kunde då samtidigt ta upp privata angelägenheter.

Forskning visar att den uppdelning i privata och icke-privata brev som ofta görs inte riktigt gäller för affärsbrev på 1800-talet, eftersom de varken är offentliga eller privata. Breven är personliga i den bemärkelsen att de skrivs till en särskild person, men samtidigt som de fungerar som en form av socialt umgänge är de ett sätt att idka handel (Del Lungo Camiciotti 2006b:158–159). Affärsbrev hade vid denna tid ännu inte blivit en så specialiserad genre i Europa som de är i dag. Ett och samma brev kunde innehålla flera olika topiker och fylla en mängd olika funktioner. Information om familjen och lokala nyheter kunde ingå i samma brev där man skötte affärsangelägenheter (Del Lungo Camiotti 2006b:156). Detsamma konstaterar Chartier et al. (1991:400) utifrån ett franskt material. Samtidigt som man beställde vin eller begärde pengar kunde man höra sig för om grannens hälsa eller föreslå ett möte. Del Lungo Camiciotti (2012:107) beskriver affärsbrev som ”an intermediate genre between the public and the private sphere”. Hon påpekar att även om affärsbrev kan ha den primära funktionen att förmedla kommersiell information kan de också innehålla önskemål, order, råd och fraser som snarast fyller sociala funktioner och bygger upp relationen mellan sändaren och mottagaren.

Också i forskning kring svenska brevsamlingar från 1800-talet har förhållandet mellan privata och offentliga topiker diskuterats. Nordenstam (2003) visar att Rosalie Olivecrona och Sophie Adlersparre växlar mellan det privata och offentliga i många av sina brev under åren 1837–1894. Under åtta år gav damerna ut en tidskrift tillsammans. Deras brev handlar i hög grad om redaktionsarbete. Samtidigt upprätthåller de sin vänskapsrelation i breven genom att också ta upp topiker av privat natur. Nordlund (2009) studerar för sin del hur systarna Anna och Helena Westermarck växlar mellan privata och offentliga topiker i sina brev till varandra. Eftersom breven var ett sätt för systrarna att hålla kontakten när de befann sig i olika länder innebär det offentliga i detta sammanhang händelser utanför familjelivet, ofta politiska händelser i Finland.

De 166 brev vi utgår från handlar i första hand om konstköp. Också i dessa brev kan man notera att skribenterna inte alltid håller sig strikt till affärsuppdrag och -förhandlingar. I det här avsnittet ställer vi frågorna vilken funktion dessa inslag fyller och i vilka sammanhang de förekommer. Vidare söker vi svar på frågan på vilket sätt de bidrar till den dialog parterna för brevledes. I det följande avsnittet ges en allmän beskrivning av de personliga inslagen. Vilken funktion dessa inslag har i korrespondensen med Bukowskis, Durling respektive Sirén diskuteras i de därpå följande avsnitten.

3.3.1 Förekomsten av personliga inslag i breven

Breven i den Sinebrychoffska samlingen har det primära syftet att förmedla kommersiell information. Man kan notera att många brev i brevsamlingen inte innehåller någonting utöver detta. Ett brev från Oswald Sirén skrivet den 15 januari 1902 får illustrera brev där skribenten håller sig strikt till det affärsmässiga.

9) B. B.

Hemkommen till Norden för ett par dagar sedan, har jag återinträdd i mina åligganden här och hoppas få göra det äfven vis å vis dig. Om Du fortfarande anser Dig behöfva ngn kommissionär

i Sthlm kan Du räkna på mig enl. samma vilkor som förut. Af intresse vore då äfven att veta hvad Du nu mest längtar efter, sedan Dina betydliga kompletteringsköp under hösten. För närvarande kan jag ej omtala ngt annat än ett godt mansprtrtt af C v Breda (hos Palm) Jag har skrivit till en direktör vid ett museum i Amsterdam för att möjligen få en uttydning af vapnet på Ditt fruntimmersprt. Mitt innestående arvode (180 kr) mottager jag med stor tacksamhet efter den kassaansträngande resan. Fotografien af Piloprtrt är det ingen hast med, men det är när som helst välkommen, likaså andra fotografier af Din~~e~~ prtrt, om Du låtit göra sådana.

Min adress i Stholm är numera Engelbrektsgratan 13 4 tr.
Många hälsningar till Din Fru
från vännen
Osvald Sirén

Om man bortser från hälsningarna till Sinebrychoffs fru i slutet av brevet avhandlas ingenting annat än affärer i brevet. Det personliga tilltalet, verbet *längtar* och påpekandet att resan varit *kassaansträngande* antyder dock att skribenterna har ett mer personligt förhållande, men ser man till topikerna är brevet strikt affärsmässigt: Sirén erbjuder sina tjänster, frågar efter Sinebrychoffs önskemål, upplyser om vad som finns till försäljning och redogör för hur pågående ärenden framskridit.

I breven kan emellertid andra typer av inslag också ingå. Som exempel ges Siréns brev till Sinebrychoff från den 4 december 1902. I detta brev behandlas inte konstuppköp annat än i de två första styckena. Därefter går Sirén över till att diskutera sina privata publikationer och vad han sysslat med i Wien och vädret där.

10) B. B.

Mottog i dag ditt bref af d. 30 nov. af hvilket jag erfor, att du tager det vackra porträttet. Jag skall ytterligare meddela mig med Mecchi och be honom genast expediera det till Piehl & Fehling i Lübeck f.v.b. - Ditt bref af d. 24 nov. har jag äfven erhållit samt meddelande från Signora Bazzi att Moroni- porträttet afgick den 22 nov. till dig. Det kan sålunda snart vara framme.

Pietro Longhis självporträtt är väl öfven hos dig om någon dag. Jag hoppas du dock finner lämpligt införlifva det med din samling, ehuru det ej är af högre konstvärde (dock jämbördigt med de flesta svenska) ty priset är ju rätt lågt. Betalningen kommer ej ifråga förr än [fram] i januari.

Det förvånar och förargar mig att du ej redan fått ett exempl. af "Pilo", ty boken bör längesedan vara färdig. Sannolikt vill ej Konstföreningen släppa ut den förr än till jul - dumt nog!

Mina små dikter äro blott af föga allmänt intresse; det är mest minnen som kunna intressera några få vänner. Tillsvidare har jag ej håller sett dem i tryck, ännu mindre recension.

Här i Wien har jag ofantligt mycket att inhämta: stora praktiga samlingar, såväl offentliga som privata. En månad, som jag anslagit för denna stad, är synbarligen för litet, men min tjänstledighet går ut den 1. Jan., så att den 2. är jag väl åter i Stockholm. Här är otäckt kallt och grått.

Med många hälsningar till din Fru
tecknar

tillgifnast

vänneren

Osvald Sirén

Personlig information i breven kan dels handla om att informera den andra om privata angelägenheter såsom skribentens eller familjens hälsa, resor eller händelser i familjen, dels om att informera den andra om vad som skett på den ort där skribenten befinner sig, särskilt inom konstvärlden. I det här avsnittet ser vi båda typerna av information som personliga inslag i breven. Även om information om till exempel situationen i Helsingfors i och för sig inte är Sinebrychoffs privata angelägenhet, menar vi att när något sådant lyfts upp i ett affärsbrev görs det för att ge brevet en personligare ton. När skribenten går utanför det strikt affärsmässiga och visar på saker i omgivningen som påverkar hans liv kommer ett sådant informationsbyte att påverka förhållandet mellan skribenterna och utvidga deras gemensamma grund.

En genomgång av breven visar att ungefär en tredjedel av breven i materialet innehåller personliga inslag. I denna beräkning har vi inte tagit med brev där det personliga inslaget begränsar sig till en häls-

ningsfras i slutet av brevet. Hälsningsfraser av typen *En vördsam hälsning till Fru Sinebrychoff från S. Lindqvist* (15.11.1900) förekommer rätt ofta. Fru Sinebrychoff får hälsningar förutom av Lindqvist även av Sirén och Durling. Sinebrychoff hälsar till Durlings fru, Siréns fästmo och via Palm till fröken Lindqvist eller vice versa (se kap. 5 om användningen av ordet *fru*). Dessa hälsningar visar visserligen att skribenterna har kunskap om den andras privatliv, men samtidigt är artighetsfraser i slutet av brevet ett nästan obligatoriskt inslag. Hälsningarna i slutet av ett brev kan ses som en del av brevgrenen (se närmare kap. 4). I sin brevställare från 1851 påpekar Westerberg (1851:16): ”Sådana ord, hwilka starkast uttrycka vår wördnad, högaktning, tacksamhet, wänskap, trofasthet o.s.w, äro till brefvets slutform tjentligast.”

Som framgår av inledningen till denna bok hade Sinebrychoff olika relationer till de olika personerna som han brevväxlade med. Beroende på vilken relation de hade ser de personliga inslagen i breven olika ut. Faktorer som påverkar vilken information de delar med varandra verkar dels vara den sociala relation de har till varandra, dels hur deras gemensamma grund (*common ground*) (se Clark 1996 och Clark & Brennan 1996) ser ut. I det följande redogör vi för hur de privata inslagen ser ut i de olika brevkedjorna. Vi börjar med brevväxlingen med Bukowskis konsthandel, där skribenterna i stort sett enbart har en handelsrelation. Därefter diskuterar vi brevväxlingen mellan Sinebrychoff och Durling, som båda delar intresset för konstsamlande. Slutligen behandlar vi de personliga inslagen i breven mellan Sinebrychoff och Sirén. I den brevväxlingen ges det personliga störst utrymme.

3.3.2 Brevväxlingen med Bukowskis konsthandel

Direktören C. U. Palm och medarbetaren Sigrid Lindqvist skriver till Paul Sinebrychoff som representanter för Bukowskis konsthandel och inte som privatpersoner. De stiger i princip aldrig utanför sin professionella roll. Det närmaste Palm kommer ett personligt tonfall är i hälsningar av typen: *Å fröken L:s och å egna vägnar tillönskande Eder och*

Eder Fru en angenäm julhelg (19.12.1903). Inte heller Lindqvists brev innehåller privat information, men hennes sätt att formulera sig kan anslå ett något förtroligare tonfall. I följande utdrag kan man notera att hon talar om *gubben*³ *Hammer* och menar att han kan bli *en svår nöt att knäcka*. De detaljerade uppgifterna om familjen Hammer och om hennes eget besök hos familjen påminner också mer om ett privat samtal än om strikt affärskorrespondens.

- 11) På grund af den vackra hösten har Hammerska familjen först i dagarna inflyttat från Furusund, gubben Hammer telefonerade till mig i lördags att de inflyttat. Jag lofvade honom att komma ut till villan som om söndag och skall jag då börja bearbeta honom angående miniatyrerna. Gubben sade att han inte känt sig så kry på många år, att han troligen bereder sig på att lefva ett sekel till, så han blir nog en svår nöt att knäcka. (19011007_SL_PS)

I utdraget ovan visar Lindqvist med sina ordval att hon och Sinebrychoff har samma uppfattning om gubben Hammer och jobbar för samma mål. Också detaljerna om varför hon hittills inte utfört uppdraget och hur hon planerar att gå till väga antyder en viss förtrohet. Trots detta håller hon sig strikt till de affärer hon ska sköta för Sinebrychoff. Han kan emellertid i vissa av sina brev till Bukowskis konsthandel, särskilt till Lindqvist, komma med personliga inslag. Det är uppenbart att Sinebrychoff tycker sig vara personligt bekant med henne efter alla åren han varit kund hos Bukowski. Det första brevet Lindqvist har skrivit till Sinebrychoff är daterat den 21 april 1899.⁴ Hans personliga inslag i breven till konsthandeln besvaras dock aldrig.

I breven till Palm fungerar de personliga inslagen som förklaringar till varför Sinebrychoff ber om en tjänst (*så insjuknade min gamla mor mycket häftigt, så att nog lär jag allt få vädja till Eder välvilja och be*

3 I SAOB nämns under gubbe II 1, 'gamml. älderstigen man' och att användningen framför namn är vardaglig. I ett exempel från 1892 nämns gubben Brinkman.

4 Brevet är ytterst formellt och undertecknat på följande sätt: *Med största bögaktning H. Bukowski /g. S. Lindqvist.*

Eder bevaka mina intressen på auktionen [19011128_PS_CUP]) eller till varför Sinebrychoff är missnöjd med Palms agerande (Min Fru är mycket nedslagen och sorgsen ty hon hade redan i många dagar fröjdats sig åt att blifva ägarinna till de sällsynta konstmobilierne, för hvilka hon äfven allaredan beredt rum. Och jag å min sida, jag hade redan gifvit dem åt henne som julklapp, så säker var jag att få dem. [19011219_PS_CUP]). I ett brev går Sinebrychoff dock utanför det konstnärliga och affärsmässiga och lyfter fram situationen i Finland. Detta sker i samband med att han framför sina nyårshälsningar till personalen på Bukowskis. Hälsningarna kan ses som ett svar på Palms önskan om en angenäm julhelg, vilken citerades ovan.

- 12) Jag begagnar äfven tillfället att hjärtligt tacka Eder för all under året visad vänlighet.

Emottag äfven Herr Palm och Fröken Lindqvist, min Frus och min varma lyckönskan till det nya året. För oss här finnes ingen lycka. Här slutar det gamla året i sorg och det nya börjar på samma sätt. För att i längden kunna härda ut här fordras nerver af stål och jag vet ej huru länge jag förmår göra det. (19031230_PS_BK)

Sinebrychoffs personliga rader om situationen i Finland och om hur han själv känner det noteras på intet sätt i Palms brev från den 4 januari 1904. Däremot tackar Palm *för de vänliga hälsningarna*. På samma sätt svarar Lindqvist då Sinebrychoff i ett brev från den 4 oktober 1901 direkt bjudit hem henne efter att ha berömt sin hustrus förmåga att med enkla medel ställa i ordning deras hem:

- 13) Det vore verkligen bra roligt om vi finge det nöjet att se Eder någon gång här i Helsingfors och få visa Eder vårt lilla hem. Men med för stora pretensioner får Ni icke komma, Ni som sett så storartade hem i Stockholm! I ett afseende kunna vi dock täfla med Stockholm, och det är uti ett hjärtligt emottagande! (19010104_PS_SL)

I sitt svar tackar Lindqvist för *det vänliga brevet* men berör på intet sätt inbjudan eller fru Sinebrychoffs inredningsförmåga. Varken hon eller Palm frångår med andra ord sin professionalitet i breven. Ordet *vänlig* verkar användas för att visa att de noterat att Sinebrychoff gått utöver det affärsmässiga, men någon annan respons ger de inte.

En närmare granskning av de tre brev där särskilt personliga inslag förekommer i breven till Lindqvist visar emellertid att också de fyller en affärsmässig funktion. I samtliga fall handlar det om situationer där Sinebrychoff vänder sig direkt till Lindqvist och förbigår Palm. Enligt Sinebrychoff är orsaken till det att det rör saker som han tidigare avhandlat med Lindqvist (4.10.1901), Palm ändå skulle ge henne uppdraget (5.11.1901) eller att hans fru bett honom kontakta Lindqvist (3.4.1904). I samtliga brev ber han henne utföra flera olika uppdrag som dessutom inte är särskilt enkla. I brevet från den 5 november 1901, där Sinebrychoff ber henne bege sig till herrskapet Hammer för att försöka köpa ett guldur och några miniatyrer, skriver han: *Jag känner af erfarenhet att Edert uppdrag både blir obehagligt och svårt, men bjud nu till, vår snälla, rara, lilla fröken!* Kraven som ställs på Lindqvist i breven är med andra ord stora. De personliga inslagen kan tänkas vara ägnade att göra henne mer benägen att acceptera uppdragen. I de personliga inslagen omtalas Lindqvist som *snälla/värda lilla fröken* (se kap. 4). Och ofta handlar de om att Sinebrychoff och hans fru i sitt hem tänker på Lindqvist när de betraktar konstföremålen i sitt hem.

- 14) Min Fru och jag hafva så många gånger tänkt på fröken då vi vandrat uti vårt från sommardvalan iordningställda hem. Min Fru säger nämligen alltid, då hon betraktar någon finare porslinspjes: "Den här borde fröken Lindqvist se". Och så är samtalet i full gång om alla de vackra saker Ni skaffat oss och de tjänster Ni gjort. (19011105_PS_SL)

3.3.3 Brevväxlingen med Axel Durling

Också i brevväxlingen mellan Axel Durling och Paul Sinebrychoff kan man notera att personliga inslag verkar användas för att stödja de egna argumenten i affärsförhandlingarna. När Durling i ett brev från den 21 juni 1899 beskriver ett planerat besök hos sin kusin och förgreningar av släkten Gyllenståhl är detta ett led i hans försök att övertala Sinebrychoff att låta honom få överta en silverkanna som Sinebrychoff äger. Denna silverkanna har tillhört släkten Gyllenståhl. Eftersom Durling genom släktforskning kunnat utreda att han själv är släkt med Gyllenståhl anser han att kannan rättmätigt borde tillhöra honom.

- 15) Den 30. Juni afreser jag med familj till hafsbadet i Borgholm på Öland. Min adress blifver der n° 27 Ståhls. Under vistelsen der, som räcker till [medie] af Augusti, skall jag göra en tur till Södra Östergötland, Gyllenståhls forna hemtrakt, för att ifrigt forska efter hans porträtt, som torde finnas qvar derstädes. Jag skall då hafva mitt stamhåll hos min kusin, som är den ende af Gyllenståhls ättlingar genom hans ynghsta dotter, som fortfarande eger gods, som en gång tillhört honom. Inom en annan gren finnes jemväl en större egendom af Gyllenståhls många possessioner qvar. Denna egendom tillhör en aflägsen frände till mig och har från föräldrar till barn oafbrutet gått i arf allt sedan Gyllenståhls dagar. Den nuvarande innehafvaren har dock erhållit godset i testamente af en sin moster.

Huru den af Eder nu egda kannan kommit ur släkten, har jag utfunderat sålunda, att [...] (1899O621_AD_PS, Durlings understrykningar)

Man kan notera att stycket som inleds med *Den 30. juni* inte innehåller ett enda ord om silverkannen. Förutom att det ger Sinebrychoff information om var han kan få tag på Durling under stora delar av sommaren innehåller det ingenting som direkt kan kopplas till den affärstransaktion som skulle leda till att Durling fick överta kannan. I stället är beskrivningen av Durlings privata resplaner troligen tänkt att hos Sinebrychoff skapa förståelse för Durlings naturliga anknytning till släkten Gyllenståhl och därigenom indirekt till kannan. Till denna resa

återkommer han också i ett brev från den 17 augusti där han nämner att resan gett honom många *angenäma intryck* samtidigt som han sänder Sinebrychoff en tabell som visar hans härstamning från Gyllenståhl.

På samma sätt som Durling använder sitt släktskap med Gyllenståhl i affärsförhandlingarna använder Sinebrychoff den politiska situationen i Finland. Den 23 augusti 1899 har Sinebrychoff inte fått något svar av Durling på sin begäran att få köpa tavlan *Flöjtblåsande gosse* av Lorens Pasch d.ä. Därför upprepar han sin förfrågan om Durling kunde *afstå honom åt mig hit till Finland. Vi behöfva nog minsann all den uppmuntran vi kunna få å dessa för oss så bekymmersamma tider*. Också i ett senare sammanhang försöker han få Durling att falla till föga och sälja ”Flöjtblåsaren” till honom genom att lyfta fram Finlands kulturella underläge jämfört med Sverige.

- 16) Ni är allt bra lycklig som, boende i Stockholm, är i tillfälle att skaffa Eder den ena värdefulla taflan efter den andra. Annat är det med mig som endast någon gång om året genom att resa till Eder ort är i tillfälle att öka min samling med - kanske det, som Ni andra samlare rata. Här i Finland står nämligen ingenting af värde att fås, äfven om man sökte med lykta. (18991117_PS_AD)

Såväl Durling som Sinebrychoff verkar alltså hoppas att den andra ska ha förståelse för de personliga argument de har för att vilja överta den andras konstföremål. Av breven att döma lyckas detta inte. I ingetdera fallet kommenterar den andra på minsta sätt de personliga omständigheter som lyfts fram i breven. Personlig information som inte direkt används för att påverka förhandlingarna kan däremot besvaras. När Sinebrychoff den 13 oktober 1899 meddelar att han och hans hustru planerar en resa till Stockholm skyndar sig Durling att önska dem välkomna i sitt svarsbrev (16.10.1899).

Man kan emellertid se att även förekomsten av personliga inslag som egentligen inte berör affärstransaktionerna i vissa fall har ett samband med läget i förhandlingarna. Den 13 juli 1899 avslutar Sinebrychoff sitt brev till Durling med att nämna att hans hustru befinner sig på en kurort i Sverige.

- 17) Från min Fru kan jag, tyvärr, denna gång icke helsa, ty hon genomgår för närvarande en helso- och badkur i den goda svenska staden Ronneby. (1899O713_PS_AD)

Han har i brevet förklarat att han ställer vissa villkor för att avstå från silverkannan. Han har diskuterat priset på två tavlor han står i beråd att köpa av Durling, bett om priset på en tredje och för första gången indirekt antytt att han skulle vilja köpa ”Flöjtblåsaren”. Tonen i brevet är saklig. Det är uppenbart att han inte förväntar sig några större komplikationer i förhandlingarna. Det personliga inslaget om hustruns hälsokur rimmar väl med det *hjärtliga tack för skrifvelse* han inleder med. Det är intressant att notera att Durling inte kommenterar fru Sinebrychoffs vistelse i Ronneby förrän sju brev senare. Efter Sinebrychoffs brev skärps nämligen tonen i breven. Durling inser att Sinebrychoff inte är särskilt villig att avstå från kannan och själv vill han inte sälja ”Flöjtblåsaren” till Sinebrychoff annat än mot ett orimligt pris. Några *hjärtliga tack* för den andras brev förekommer inte. I stället konstaterar de att de *emottagit* eller *bekommit* den andras *ärade skrifvelse*, i ett par brev uttrycker de dock sin tacksamhet för det ärade brevet. Några personliga hälsningar förekommer inte heller i breven förrän Durling nästan tre månader senare drar sig till minnes fru Sinebrychoffs vistelse på kurorten.

- 18) Fullständig tystnad i afseende å våra mellanhafvande öfverensstämmet äfven med mina åsigter, dock icke utaf den anledning Edert bref innehåller, utan därför att jag såsom känd samlare icke vill blifva känd såsom skingrare. Efter mitt bästa förstånd och omdöme finner jag Edra pris verkligen billiga och vida under hvad som bort kunna erhållas på utländska orter. - Jag hoppas, att Eder Fru funnit sig väl af vistelsen i Ronneby och beder att till henne få framföra en vördnadsfull återhälsning. (1899O9O3_AD_PS, Durlings understrykningar)

Tonen i brevet är kort och skarp. Durling vill avsluta affären med tavlan *Mannen med den röda baretten*, men konstaterar att detta blir deras sista affär. ”Flöjtblåsaren” säljer han inte till det pris Sinebrychoff

erbjuder och inte heller en annan tavla Sinebrychoff spekulerat på. Skärpan i tonen framkommer tydligt i de rader som föregår hälsningen till fru Sinebrychoff. Det rör sig i det närmaste om anklagelser om att Sinebrychoff får honom att framstå som *skingrare* och kommer med *billiga* erbjudanden. Eventuellt föranleds hälsningen just av att även Durling inser att tonen blivit för skarp. Man kan emellertid notera att han tackar för hälsningar han de facto aldrig fått på grund av att fru Sinebrychoff befann sig på kurorten.

En slutsats man kan dra av diskussionen kring hälsningarna till och från fru Sinebrychoff är att sådana artiga hälsningar är en del av affärsjargongen. Med de personliga hälsningarna upprätthåller man goda relationer till sin affärspartner, vilket kan tänkas gynna affärerna. Avsaknaden av sådana hälsningar kan i sin tur visa på ett hårdare förhandlingsläge. Ett liknande resonemang förs av Bhatia (1993:55). Också han konstaterar att ett affärsbrev vanligen avslutas artigt. Att parterna förhåller sig artigt och vänligt till varandra kan till och med ses som en förutsättning för att affärerna ska lyckas. Ändå förekommer det brev där skribenterna avsiktligt låter bli att avsluta med några artiga fraser. Detta är särskilt vanligt i brev som innehåller klagomål och uppgörelser. ”Just as a formal close in business letters is significant in maintaining and strengthening business relations, its absence is also creatively used to signal subtleties of interpersonal relations without appearing to be either rude or discourteous” (ibid:55).

I breven mellan Sinebrychoff och Durling kan man förutom de mer privata inslagen finna ytterligare ett slags informationsutbyte som går utanför affärsförhandlingarna. Det rör sig om information om deras gemensamma konstintresse. De kan utbyta information om konstverk som de skaffat sig eller sett på olika utställningar, om auktioner eller liknande. Ett utdrag ur Durlings brev från den 15 december 1899 får illustrera detta informationsbyte.

- 19) En bra Starbus har jag förvärfvat mig. Särskildt är dess i trä skurna, ovala ram ypperlig. -
Edert omdöme om Scheffel gillar jag tillfullo; han var en ovanligt

samvetsgrann målare, om också icke i allmänhet hans verk höja sig till konstverk. Detta är dock fallet med min Sparre och äfven med min, å Konstakademiens utställning beundrade Wennerstedt, den senare dock i mindre grad än den förre. Det på Bukowskis senaste auktion förekommande porträttet, tillskrifvet Scheffel, var bestämdt icke af denne, utan af någon utländing. Begge mina Scheffel-porträtt äro också af mästaren Signerade, hvilket tyder på, att han sjelf känt sig tillfredsstäld med dem. (18991215_AD_PS, Durlings understrykning)

Av utdraget ser man att informationen i brevet rör sig om nyförvärv, om konstnären Johan Henrik Scheffel och om äktheten i olika tavlor som tillskrivits honom. Man kan också notera att det handlar om en dialog mellan två experter. Det omdöme Durling syftar på är Sinebrychoffs beskrivning av Scheffel som *en af 1700-talets förnämsta mästare i Sverige*. Det är konsten som utgör det gemensamma intresset för Durling och Sinebrychoff och det är inom det området de utbyter information och därigenom utökar sin gemensamma grund.

3.3.4 Brevväxlingen med Osvald Sirén

Brevväxlingen mellan Paul Sinebrychoff och Osvald Sirén skiljer sig i många avseenden från de mellan Sinebrychoff och Bukowskis konsthandel respektive Axel Durling. Det beror i hög grad på att deras relation är en annan. Att affärerna ska gå i lås ligger i bådars intresse. Sinebrychoff har också lovat bekosta tryckningen av ett av Siréns vetenskapliga arbeten (19021104_PS_OS), vilket gör att deras förhållande till en del kan liknas vid mecenatens till protegén. Till detta kommer att de har en vidare gemensam grund än de andra (jfr Clark 1996). Att de båda är från Finland gör att det som sker i landet har betydelse för dem båda. Skillnaderna i fråga om Sinebrychoffs relation till korrespondenterna och deras bakgrund, gör att de personliga inslagen i hans brevväxling med Sirén får en annan funktion och blir mer dialogisk än i de andra brevkedjorna.

För det första förekommer det mest personliga inslag i brevväxlingen mellan Sinebrychoff och Sirén. Ungefär hälften av breven innehåller sådana. För det andra verkar inlagen inte finnas där för att påverka det affärsmässiga, utan fungerar som ett informationsutbyte på ett annat plan. I detta hänseende påminner de om utbytet av information från konstvärlden mellan Durling och Sinebrychoff, men i brevväxlingen mellan Sirén och Sinebrychoff går man utanför konsten. När Sinebrychoff sett Siréns förlovningsannons skyndar han sig att gratulera och i Siréns följande brev presenteras fästmon för honom. Bosatt i Helsingfors kan Sinebrychoff ge Sirén nyheter från Finland, om den politiska situationen och om hur man mottagit Siréns publikationer i hemlandet. Till skillnad från vad som konstaterades om de andra brevkedjorna kommenterar Sirén sådana inlägg.

20a) Här pågå förskräckliga saker! För att skingra massorna som i går rörde sig med anledning af uppbådet, ut kommenderade guvernören kosackerna, som förfärligt for fram med sina påkar. Till och med sabelhugg utdelades. Det finnes många blodiga hufvuden för närvarande i staden, men äfven kosackerna hafva blifvit illa medfarna. Stadsfullmäktige hafva utfärdat ett upprop om lugn och hofsamhet. (19020419_PS_OS)

20b) Händelserna i Helsingfors ha utförligt relaterats af Tidningarna - stämningen i sinnena måtte vara underbar därborta. Jag har känt mig riktigt uppskakad. (19020424_OS_PS)

Utdraget ovan (20a) avslutar Sinebrychoffs brev från den 19 april 1902. Efter att i ett par stycken ha avhandlat olika tavelaffärer som Sirén ska ombestyras för honom går han över till nyheter från hemlandet. På samma sätt strukturerar Sirén sitt svarsbrev: först avhandlas affärer och därefter kommenterar han händelserna i Finland. Brevet avslutas med en förfrågan om Sinebrychoff planerat en Stockholmsresa och om vilka resplaner Sirén själv har för våren och sommaren. Denna struktur är vanlig i breven mellan Sinebrychoff och Sirén: först avhandlas affärer, därefter tas privata angelägenheter upp. Den tudelade struk-

turen i många av breven visar på deras dubbla relation. De är både handelspartner och vänner.

Den förtroliga relationen mellan Sinebrychoff och Sirén kan också komma fram i sättet Sirén kan föreslå en affär. Förutom den entusiasm följande rader utstrålar visar de på en gemensam förförståelse. Sirén menar sig veta vad som kan göra Sinebrychoff glad och vad han önskar sig. Sådana formuleringar antyder att detta är något parterna diskuterat ingående och att de känner varandra väl.

- 21) Emellertid har jag någonting annat i beredskap för Dig, som jag tror skall göra Dig gladare än allt hvad Du tidigare fått genom mig. Med denna sak kan ett af Dina varmaste önskningsmål fyllas. Eller hvad säges om ett utsökt, ja, jag vågar påstå, det vackraste porträtt jag sett, af Lorens Pasch d.y.? (19020407_OS_PS)

Den uppenbart vänskapliga relationen mellan Sinebrychoff och Sirén bekräftas och vidmakthålls av många av de personliga inslagen i breven. Brev som i övrigt enbart behandlar affärer kan inledas med några rader om väder, hälsa eller sinnesstämning. Följande utdrag är hämtat ur ett brev skrivet i Venedig i oktober 1902.

- 22) Det mildaste höstväder med strålände solsken råder öfver den stämningsrika lagunstaden. Jag önskar du kunde vara här nere och njuta af konsten och solen. Engång måste du ändå komma hit ner åtminstone för att se Tizians mästerverk! Ni ha det tungt och tryckande mera än förut därbort i Finland - ofta har jag tänkt på huru som mången nu grubblar öfver hvad han bör taga sig till - Hoppas och att den underrättelse jag har att bringa dig, kunde medföra en liten smula glädje. (19021013_OS_PS)

Även om dessa inledande rader följs av 31 andra där Sirén enbart diskuterar tavlor och konstköp är detta privata inslag ägnat att ange tonen mellan skribenterna och bekräfta deras vänskapliga relation.

3.4 Avslutande diskussion

I det här kapitlet har vi studerat de 166 breven i vårt material som affärsdialog. Vi har kunnat visa att det försiggår en dialog mellan skribenterna som har många likheter med muntliga samtal. Breven utformas med tanke på mottagaren och den tidigare brevväxlingen mellan parterna. Samtidigt ändrar varje brev kontexten för den framtida korrespondensen. Brevväxlingen uppvisar samma typ av interaktionella drag som samtal i form av turtagning, sekvensstruktur och preferensstruktur. Vi har till och med funnit drag som kunde liknas vid reparationsstrukturer i samtal, där skribenten korrigerar sina egna eller motpartens uttalanden. Breven följer på varandra som turerna i en dialog. Den sekventiella ordningen förutsätter att mottagaren i sitt följande brev kommenterar innehållet i det föregående. Om ordningen någon gång störs av den distans i tid och rum som utmärker brevdialo- g kommenterar skribenterna ett uteblivet svar.

Språkhandlingarna i breven följer i princip samma preferensstruktur som i samtal, men den är mer komplicerad. Vissa språkhandlingar som till exempel frågor och erbjudanden motser en annan lämplig språkhandling som ett svar, ett accepterande eller ett förkastande. Enklare frågor får sitt svar vanligen i följande brev, men erbjudanden kan inleda en förhandling som pågår under flera månader och där det slutgiltiga accepterandet eller förkastandet finns i slutet av en längre brevkedja (se kap. 8). I sina svarsbrev tar skribenterna vanligen upp topikerna i samma följd som de förekommit i mottagarens brev. Man kan notera att skribenterna ofta introducerar en ny topik med hjälp av skriftspråkliga markörer där den nya topiken står initialt i meningen. Den mycket skriftspråkliga stil som utmärker breven vittnar om att vi har att göra med institutionell kommunikation, affärsdialog.

En jämförelse av breven med Axel Carlborgs brevställare för affärsbrev från 1918 visar att breven innehåller de flesta av de topiker som är typiska för affärsbrev. I breven kommer skribenterna med offerter och order, och meddelar när något levererats eller har mottagits. I breven förekommer också anmärkningar på levererade varor, ursäkter fram-

förs och misstag reds ut. Carlborgs (1918) brevställare tar inte alls upp affärsbrev som ett forum för köpeförhandlingar, men i breven i vårt material sker många förhandlingar brevledes. Ett annat utmärkande drag är de noggranna beskrivningarna av konstföremålen och värderingar av deras äkthet och värde. Till skillnad från brevställaren där de olika topikerna förekommer i olika brev är det i vårt material vanligt att flera topiker samsas i samma brev.

Även om breven i vårt material klart kan klassificeras som affärsbrev ingår det ibland också mer personliga inslag i dem. De brev som vi har studerat saknar den formella uppbyggnad man i dag ofta förknippar med affärsbrev. Brevens rätt fria struktur ger skribenterna möjlighet att inte bara avhandla affärer, utan även utbyta information av annat slag och därmed utveckla eller upprätthålla sina personliga relationer. De personliga inslagen kan ha olika funktioner i breven. En viktig funktion är att de upprätthåller det vänskapliga förhållandet mellan parterna och därigenom bidrar till lyckade affärstransaktioner. Därtill kan de användas för att stödja argumenten i förhandlingarna. Det gör de vanligen genom att lyfta fram känslomässiga faktorer bakom skribentens önskemål. Slutligen kan det handla om ett rent informationsutbyte när det gäller ämnen som intresserar och berör bägge parterna. Vad ett sådant informationsutbyte handlar om hänger ihop med skribenternas gemensamma grund.

I brevväxlingar som pågår under en längre tid som de mellan Sinebrychoff och Bukowski, Durling och Sirén kommer parterna att lära känna varandra allt bättre. Det blir då också naturligt att skribenternas ibland dubbla roller som handelspartner och vän eller konstkollega blir synliga i breven.